

Yttrande över betänkandet En förbättrad elevhälsa SOU 2025:113

Myndigheten för delaktighet (MFD) arbetar med att främja, guida och stödja samhällets aktörer att genomföra sina uppdrag utifrån hela befolkningens behov och förutsättningar. MFD lämnar följande yttrande.

Sammanfattning

Myndigheten för delaktighet (MFD) tillstyrker förslagen i betänkandet. MFD instämmer i behovet av ett förtydligat syfte och uppdrag för elevhälsan och behovet av en god tillgång till olika professioner som kan komplettera varandra. MFD framhåller också vikten av att elevhälsan får förutsättningar att arbeta tvärprofessionellt. Det är också avgörande att skolan och elevhälsan kan samverka effektivt med andra stödjande aktörer på såväl kommunal och regional som nationell nivå. Det är särskilt positivt att utredningen tar upp vikten av en effektiv elevhälsa även i de anpassade skolformerna och specialskolan, där många elever har komplexa behov och en särskild utsatthet som påverkar både hälsa och lärande. MFD ser dock ett behov av ett stärkt uppdrag för elevhälsan även i komvux och förskolan.

Myndighetens synpunkter

Tillgång till en ändamålsenlig elevhälsa är ofta en förutsättning för att barn och unga med funktionsnedsättning ska kunna trivas i skolan och tillgodogöra sig utbildningen. MFD vill framhålla vikten av att elevhälsan har förutsättningar att arbeta tvärprofessionellt. Det är också avgörande att skolan och elevhälsan kan samverka effektivt med andra aktörer. Utöver ordinarie hälso- och sjukvård och socialtjänsten vill MFD också lyfta fram regionens habilitering och hjälpmedelsverksamheter samt Specialpedagogiska skolmyndigheten som viktiga aktörer som skolan och elevhälsan behöver samverka med.

Det är särskilt positivt att utredningen tar upp vikten av en effektiv elevhälsa även i de anpassade skolformerna och specialskolan, där många elever har komplexa behov och en särskild utsatthet som påverkar både hälsa och lärande. MFD ser dock ett behov av ett stärkt uppdrag för elevhälsan även i komvux och förskolan.

I en studie om komvux som anpassad utbildning som MFD låtit genomföra framkommer att elever med till exempel intellektuella funktionsnedsättningar ofta möter hinder som gör det svårt att fullfölja sina studier.¹

Studien visar att lärarna på komvux som anpassad utbildning ofta får ta på sig roller som sträcker sig långt utanför undervisningen, som kurator, coach och samordnare, eftersom det saknas formella strukturer för elevhälsa inom komvux. I studien framkommer också en oroande bild av elevernas hälsa. Psykisk ohälsa är vanlig men svår att upptäcka. Det finns också problem kopplade till kost, fysisk inaktivitet och social isolering.

I det följande lämnar MFD kommentarer på några utvalda avsnitt av betänkandet.

5.2.8 Särskilt utsatta elevgrupper

Det är mycket positivt att utredningen identifierar och beskriver förutsättningarna för elevgrupper som kan vara särskilt utsatta i skolan, samt att det inom dessa elevgrupper finns en särskild risk att utveckla fysisk eller psykisk ohälsa. Det är avgörande att elevhälsan känner till svårigheterna och förutsättningarna för dessa elever och hur de kan stöttas på bästa sätt. Det är emellertid också viktigt att veta att en och samma elev kan tillhöra mer än en av dessa elevgrupper, och därmed påverkas negativt av flera samverkande faktorer. Det är exempelvis känt att barn med funktionsnedsättningar lever med högre risk att utsättas för våld, en särskild risk att dras in i kriminalitet och även kan utsättas för hedersrelaterat våld.

I en kartläggning har MFD belyst den särskilda sårbarhet som barn och unga med funktionsnedsättning kan ha när det gäller normbrytande beteende och rekrytering till kriminella miljöer.² Denna grupp är särskilt utsatta för många kända riskfaktorer för kriminalitet. Tillgänglig statistik visar att denna grupp har en förhöjd risk för psykisk ohälsa, att nyttja alkohol och droger, att ha föräldrar med egna svårigheter, att bli utsatt för våld och övergrepp samt en ökad risk för bristande skolprestationer. Denna grupp har också i lägre grad tillgång till en meningsfull fritid.

Kartläggningen visar att brist på kunskap och avsaknad av stödinsatser kan förvandla viktiga skyddsfaktorer, som skola och fritid, till riskfaktorer. I kartläggningen konstaterar MFD att barns och ungas varierande

¹ Myndigheten för delaktighet (2025). *Hälsa hos elever på komvux som anpassad utbildning. En intervjustudie i klarspråk*. Stockholm.

² Myndigheten för delaktighet (2025) Brottsförebyggande arbete för barn och unga med funktionsnedsättning - En kunskapsammanställning om normbrytande beteende och kriminell rekrytering av barn och unga med funktionsnedsättning. Rapport 2025:7.

funktionsförmåga i högre utsträckning än idag måste genomsyra allt brottsförebyggande arbete. Utöver kunskapshöjande satsningar för olika samhällsaktörer, finns det behov av fortsatt arbete med att undanröja hinder för goda skolprestationer. Exempelvis behövs ofta starkare stöd vid övergångar mellan olika stadier i skolan. Här bör elevhälsan med sin tvärprofessionella kunskap utgöra en viktig del i stödet.

Inom ramen för ett Regeringsuppdrag har MFD nyligen också belyst skolans erfarenheter och arbetssätt i frågor om hedersrelaterat våld och förtryck, med fokus på elever i anpassad grund- och gymnasieskola, specialskola samt i komvux som anpassad utbildning. Nästan alla av de undersökta skolorna hade erfarenhet av elever med funktionsnedsättning som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck. En stor andel av skolorna hade också kännedom om elever som blivit könsstympade.³ Kunskaperna om de komplexa förutsättningar och den ökade risk för utsatthet som gäller för den aktuella gruppen är dock generellt låg. Det kan också vara svårt för skolpersonal att identifiera kontroll eller förtryck i en hederskontext eftersom det också kan uppfattas som omsorg, skydd och en rimlig del av föräldraansvaret för ett barn som har funktionsnedsättning. Studien visar även att en funktionsnedsättning i sig kan kopplas till skam i en hederskontext, vilket kan leda till att funktionsnedsättningen och behov av stödinsatser kan förnekas eller döljas. Vidare har elever i dessa skolformer ofta svårt att uttrycka sig om sin hälsa och sina behov.

Det är viktigt att elevhälsan har förutsättningar att upptäcka våld och förtryck, inklusive könsstympling även hos elever med funktionsnedsättningar och oavsett skolform. MFD:s studie visar att behovet av ökad kompetens, tydliga stödmaterial och etablerade dialogformer med vårdnadshavare är stort. Det är också viktigt med strukturerad samverkan med socialtjänsten, civilsamhället och kommunala hederssamordnare. Det är också av betydelse att det finns gemensamma riktlinjer och rutiner för hantering av hedersrelaterade ärenden, inklusive en bästa praxis för samverkan mellan skola och socialtjänst vid oro för att ett barn utsätts eller riskerar att utsättas

³ Myndigheten för delaktighet (2025). När elever med funktionsnedsättning utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Erfarenheter och arbetssätt inom skolan. Rapport 2025:20.

6.6 Förslag om utökade hälsobesök och hälsosamtal

Mot bakgrund av att elever idag inte ges hälsobesök på likvärdiga villkor är utredningens förslag om stärkta krav på elevhälsan och utökade hälsobesök mycket viktiga. Det är särskilt viktigt att huvudmannen inte ska kunna lägga ansvaret för att boka eller anmäla sig till hälsobesök på eleven eller vårdnadshavaren. En sådan ordning riskerar att skapa mer ojämlika förutsättningar till hälsa och delaktighet i skolan. Såväl språksvaga och socioekonomiskt utsatta familjer som elever med funktionsnedsättningar, eller vars vårdnadshavare har funktionsnedsättning, kan missgynnas av det. Det är därmed mycket positivt att det instiftas en skyldighet för elevhälsan att kalla eleverna till hälsobesöken istället för att bara erbjuda sådana.

MFD vill här också lyfta vikten av att hälsobesöken ska följa samma intervall och frekvens i anpassade grundskolan och anpassad gymnasieskola som i ordinarie skolformer. Detta ökar möjligheterna till likvärdiga förutsättningar för en god hälsa på individ- och gruppnivå. Med anledning av att eleverna i de anpassade skolformerna har en generellt sett sämre hälsa och i många fall svårare att uttrycka sig om sitt mående och sina behov, kan det dock finnas skäl att i dessa skolformer ha en tätare frekvens på de mellanliggande små hälsobesöken. Det är här också särskilt viktigt att fler professioner än bara skolsköterskan bör vara närvarande vid hälsobesöken. Det kan exempelvis vara av vikt att professioner som psykolog, kurator eller specialpedagog är närvarande vid dessa besök, beroende på elevens specifika behov och förutsättningar.

6.6.3 En hälsoenkät ska ligga till grund för hälsobesöket.

MFD ser positivt på att en standardiserad hälsoenkät ska ligga till grund för de stora hälsobesöken i alla de berörda skolformerna. MFD vill dock påpeka vikten av att innehållet i en sådan hälsoenkät formas och anpassas utifrån de särskilda förutsättningar som gäller för eleverna i de anpassade skolformerna. Det är också av vikt att hälsoenkäten finns i format som är tillgängliga för alla användare, såväl elever som vårdnadshavare. Utöver de tre nationella myndigheter som föreslås få uppdrag att ta fram dessa standardiserade hälsoenkäter, kan det finnas skäl att överväga om även Specialpedagogiska skolmyndigheten ska vara delaktiga i framtagandet.

6.8.2 Vid varje skolenhet ska det finnas en samordnande funktion som ansvarar för att samordna insatser

MFD ser mycket positivt på att det inom elevhälsan ska utses en samordnande funktion som ansvarar för att samordna insatser för enskilda elever och samverka med socialtjänsten och regionens hälso- och sjukvård för att säkerställa att elevens behov tillgodoses i skolan. Det är av stor vikt att denna bestämmelse ska gälla inom alla skolformer, då det inom anpassade grundskolan, anpassade

gymnasieskolan och specialskolan kan finnas särskilt stora behov av sådan samordning. Det är önskvärt att sådan samordning även skulle gälla elever på komvux.

Oavsett skolformen är en samordnande funktion mycket viktig för att förbättra samspelet mellan olika insatser och olika professioner. Funktionen bidrar till att insatser bygger på kunskap och förståelse för olika aktörers roll och betydelse för att tillgodose individens behov. MFD delar helt utredningens bedömning att samordningen underlättar för såväl skolans personal som för elever och vårdnadshavare. Samordningsfunktionen ökar också förutsättningarna för likvärdiga insatser och stöd. Samordning bör dock inte bara ske med ordinarie hälso- och sjukvård, utan också med regionala verksamheter som habilitering, rehabilitering och hjälpmedelsförskrivning samt med specialpedagogiska skolmyndighetens specialister och rådgivare.

Ärendets handläggning

I den slutliga handläggningen av ärendet har generaldirektör Anders Kessling (beslutande), avdelningschef Pernilla Börjesson och utredare Mikael Ståhl (föredragande) deltagit.

Myndigheten för delaktighet

[elektroniskt underskriven]

Anders Kessling

UNDERSKRIFTSSIDA

Detta dokument har undertecknats med elektroniska underskrifter:

NAMN:	Anders Kessling
TITEL, ORGANISATION:	Generaldirektör, Myndigheten för delaktighet
TID:	2026-05-15 09:07:52 +02:00
IDENTIFIKATIONSTYP:	E-post (anders.kessling@mfd.se)
IDENTIFIKATIONS-ID:	4bdf204e8203479090304391ab85e54f

Certifierad av Comfact Signature
Accepterad av alla undertecknare
2026-05-15 09:07:58 +02:00
Ref: 333193SE
www.comfact.se

[Validera dokumentet](#) | [Användarvillkor](#)